

SPRÁVY

Kostolný cintorín v Krásne – historicko-archeologické bádanie má nový impulz

V čase, keď už takmer nikto z kompetentných bádateľov neuvažoval o zásadnejších prístupoch k výskumu nitrianskeho povelkomoravského spoločenstva vo svetle známej nekropoly v Krásne, sa neočakávane objavil nový podnet. Pravdepodobne zo zberateľského prostredia sa na začiatku roku 2016 vynorila, po viac ako polstoročí, hodnoverná kópia dlhú dobu strateného dokumentu – kompletného plánu uvedeného kostolného cintorína (obr. 1). Viaceré doterajšie analýzy tohto významného náleziska, archeologicky skúmaného v 50. rokoch minulého stor. sa realizovali len na základe rekonštrukcie z pôvodných, neúplne zachovalých fragmentov. Komplexný terénny podklad dôležitej stredoeurópskej lokality absentoval.

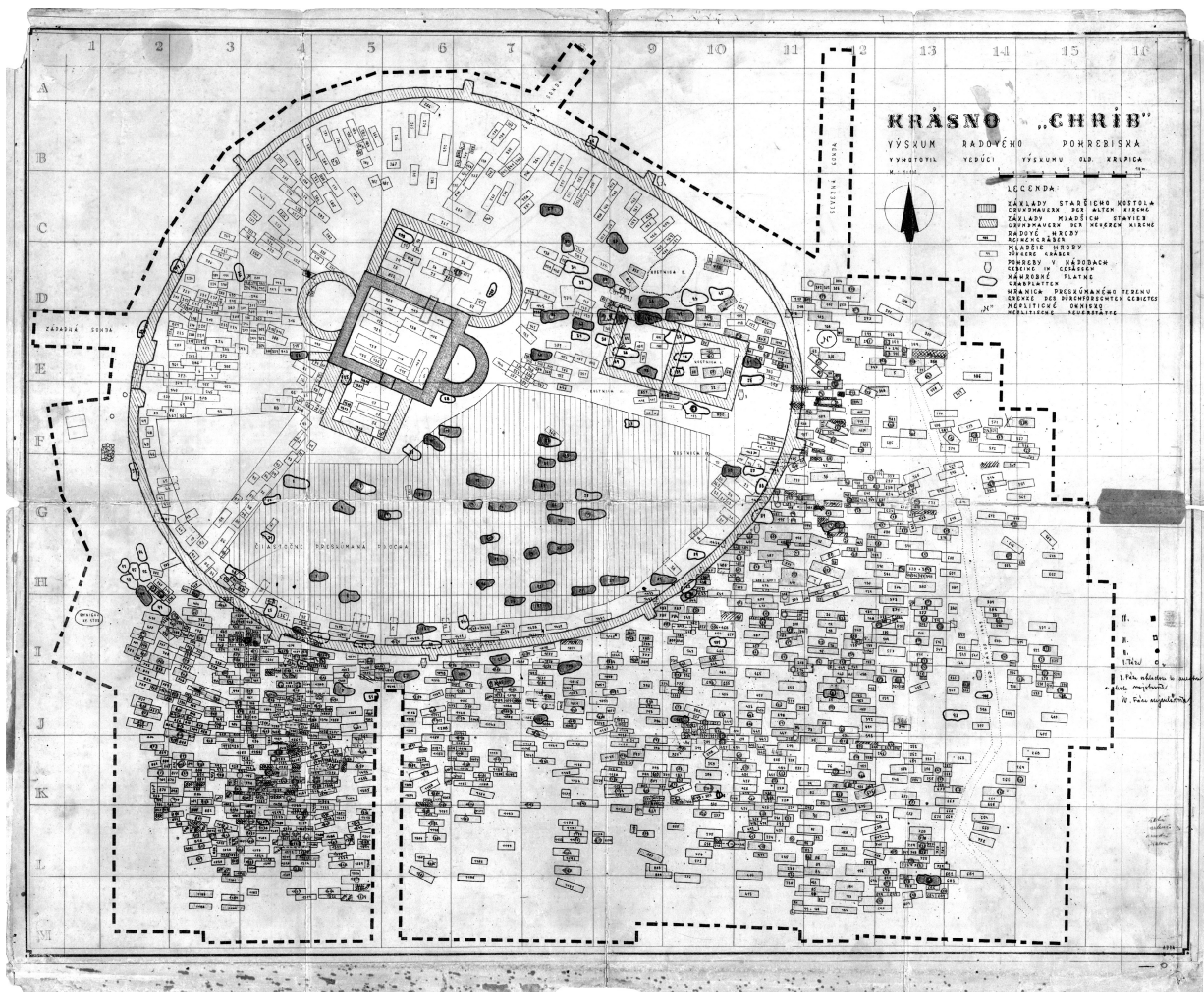
ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM V KRÁSNE

Poloha s miestnym názvom Chríb v obci Krásno, ležiacej v okrese Topoľčany, zhruba na rozhraní strednej a hornej Nitry, upútala pozornosť už v roku 1945, kedy bolo počas budovania vojenských zákopov porušených osem hrobov, obsahujúcich viaceré nálezy. V danej dobe a situácii sa však tomu neprikladala vážnosť. Podstatne väčšia pozornosť sa na nálezisko upriamila po roku 1951. Vtedy sa aktívne zapojil do výskumných prác na lokalite O. Krupica. Povoláním učiteľ, ktorý vykonával aj funkciu školského inšpektora, ľudový bádateľ so záujmom predovšetkým o históriu a archeológiu sa stal v 50. rokoch spolupracovníkom Vlastivedného múzea v Topoľčanoch a korešpondentom Štátneho archeologického ústavu SAV v Nitre. Patrí medzi priekopníkov regionálneho výskumu na strednej a hornej Nitre. Spolu s E. Opluštilom a J. Porubským sa podieľal na viacerých archeologických prieskumoch a výskumoch v oblasti Klatovej Novej Vsi, Bošian, Brodzian a Krásna. Bol známy neúnavnou snahou preniknúť k podstate samotnej vedy. Výsledkom jeho celoživotného bádania v regióne strednej Nitry je monografia „Pravek severného povodia rieky Nitry“. Začiatkom 50. rokov bolo práve O. Krupicovi zverené vedenie archeologického výskumu krasňanskej nekropoly (1952–1954; *Wiedermann 2000, 17*).

Chríb sa nachádza v najsevernejšom výbežku pohoria Tríbeč na ostrohu, vbiehajúcom do ľavostrannej terasy rieky Nitry. Poloha bola osídlená v neolite, eneolite, dobe bronzovej, halštatskej, rímskej a v období stredoveku (*Krupica 1978, 172*). Osídlenie ľuďmi lengyelskej kultúry reprezentuje ohnisko s trecími kameňmi a s črepovým materiálom v mieste kríženia zisťovacích sond vedených v smere Z-V a S-J. Lužickú kultúru (okrem črepového materiálu) zastupuje nález bronzovej ihlice s guľovitou hlavnicou z objektu JRD (*Wiedermann 1985, 31*). Azda najviac polemickým a v stredoeurópskom merítku výnimočným nálezom z Krásna je pravdepodobne hrob jamovej kultúry kromlechovitého typu s kamenným kruhovým obložením – rekonštruovaný na základe opisu O. Krupicu (*Wiederman 2010, 499*), odkrytý v blízkosti západného okraja cintorína (obr. 2). Z *intravilánu a extravilánu* obce sa navyše povrchovým prieskumom získal aj ďalší zberový materiál, korešpondujúci s kultúrnym spektrom v polohe Chríb.

NOVOOBJAVENÁ VÝSKUMNÁ DOKUMENTÁCIA

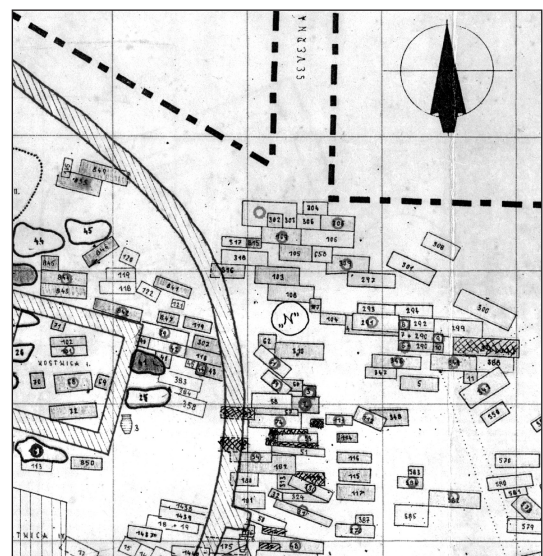
Objavený dokument je v podstate verná ozalidová reprodukcia, ktorá vznikla ako výsledok prenesenia dát z originálu, pôvodne na milimetrovom papieri, prostredníctvom pauzáku na finálnu ozalidovú kópiu. Nájdený technický dokument veľmi municiózne zachytáva terénnu situáciu na lokalite po komplexnom archeologickom výskume O. Krupicu v roku 1958. Podrobný plán zároveň prináša úplný nálezový obraz dobovej topografie, objektu kostola, kostolného cintorína a ich bezprostredného

Obr. 1. Krásno-Chrīb. Novoobjavený celkový plán (ozalidová kópia) kostolného cintorína. Autor O. Krupica.

okolia po definitívnom ukončení viacesezónneho terénneho bádania.

Keďže komplexná nálezová situácia z výskumu kostolného cintorína v Krásne nebola v minulosti dostupná, vychádzali doteraz zverejnené štúdie skôr z hypotetických rekonštrukcií terénu. Závažne sa tento problém prejavil najmä pri identifikácii priestorovej štruktúry (poloha jednotlivých hrobov), a tiež následne aj pri analýze chronologického systému cintorína. Ťažkosť s dešifrovaním spôsobu a metódy zaznamenávania polôh jednotlivých hrobov do celkového plánu pohrebiska znemožňovali už v minulosti skompletizovať pôvodnú nálezovú situáciu a realizovať strategický zámer – stanoviť základné časové fázy a postup ukladania hrobov na cintoríne (horizontálna stratigrafia, relatívno-chronologický systém; Gogová 2013). Objavený dokument tento deficit odstránil. Krasniansku nekropolu je možné v plnej miere skúmať pomocou klasických i moderných metód analýzy archeologických prameňov.

Obr. 2. Krásno-Chrīb. Detail SZ segmentu pohrebiska. Lokalizácia hrobu pravdepodobne jamovej kultúry (kruhový objekt s označením N).

MOŽNOSTI NOVÉHO INFORMAČNÉHO ZDROJA

Kostolný cintorín v Krásne so svojim vzácnym nálezovým inventárom nesie v sebe informačné zdroje, ktoré môžu posunúť naše poznatky o živote stredovekej spoločnosti v podstatne väčšej miere, nad rámec strednej Nitry. Zreteľne sa na tejto perspektíve podieľa aj objavený plán, ktorý prispel ku skompletizovaniu terénnych podkladov v pomerne rozsiahlej nálezovej správe z lokality. Vyzdvihnúť preto treba nielen archívno-dokumentačný, ale aj študijno-analytický význam staronového dokumentu. Nálezový fond, podporený kvalitnou dokumentáciou s podrobnými terénnymi záznamami, tvorí v tomto prípade cennú databázu údajov ku štúdiu vývoja štruktúry regionálneho osídlenia a v širšom ponímaní aj socio-kultúrneho habitu ponitrianskeho, resp. západoslovenského ľudu vo vrcholnom stredoveku. V tomto smere bádania tvoria aktuálne, ale aj novozískané historicko-archeologické materiály z výskumu kostolného cintorína v Krásne nenahraditeľný súbor poznatkov.

LITERATÚRA

Gogová 2013

S. Gogová: Kostolný cintorín v Krásne: Tribečské spoločenstvo vo vrcholnom stredoveku. Hradec Králové 2013.

Krupica 1978

O. Krupica: Stredoveké Krásno. Záp. Slovensko 5, 1978, 169–333.

Wiedermann 1985

E. Wiedermann: Archeologické pamiatky Topoľčianskeho múzea. Nitra 1985.

Wiedermann 2000

E. Wiedermann: Z dejín archeologického bádania v Ponitří. Stud. Hist. Nitriansia 8, 2000, 11–24.

Wiedermann 2010

E. Wiedermann: Idea of Cord. In: J. Šuteková/P. Pavúk/P. Kalábková/B. Kovár (Ed.): Studies on the Chronology and Cultural Development of South-Eastern and Central Europe in Earlier Prehistory Presented to Juraj Pavúk on the Occasion of his 75th Birthday. Stud. Arch. Med. 11. Bratislava 2010, 491–505.

*doc. PhDr. Stanislava Gogová, PhD.
Katedra muzeológie FF UKF v Nitre*

*prof. PhDr. Egon Wiedermann, CSc.
Katedra muzeológie FF UKF v Nitre*

*PhDr. Mário Žáčik, PhD.
Tribečské múzeum Topoľčany*

Archeologické nálezy z Velkého Harčáše ve sbírce Muzea Vysočiny Pelhřimov

Ve sbírce Muzea Vysočiny Pelhřimov, p. o., je uložen soubor archeologických nálezů darovaných Ing. Františkem Fárou. Jedná se o římskou keramickou lampu typu Loeschcke X a zlomek keramické plastiky bádenské kultury. K hodnoceným památkám nedisponujeme podrobnými nálezovými okolnostmi. Jako místo nálezu je označen Velký Harčáš, dnes místní část města Komárna, která se nachází přibližně 4 km východně od města.

ÚVOD

Při revizi archeologické podsbírky Muzea Vysočiny Pelhřimov, p. o., jež probíhala během roku 2014, byl nalezen soubor archeologických nálezů darovaných Ing. F. Fárou. Jedná se o keramickou lampu a zlomek keramické plastiky z Velkého Harčáše. Artefakty byly opatřeny cedulkou s názvem předmětu, místem jeho nálezu, rokem darování do muzea a jménem dárce. Tato skutečnost značí, že památky po svém darování do muzea byly zapsány a zařazeny mezi sbírkové předměty. Muzejní přírůstkové knihy z daného období bohužel nejsou dochovány, a proto je nemožné z nich získat bližší informace ohledně akvizice.

Nálezy byly tedy znovu zapsány a opatřeny novými přírůstkovými čísly.¹ Následně byly zkatalogizovány v programu Bach² a naskenovány ve 3D provedení.³ V současné době jsou předměty uloženy v depozitáři Muzea Vysočiny Pelhřimov, p. o., který se nachází v Heleníně u Jihlavy.

Popis předmětů a informace o jejich původu

Keramická lampa

Informace uvedené na popisce

Velká Harčáš. Slovensko. Nález v římských sarkofágech učiněný r. 1931. Římský kahan se jménem výrobce-FORTIS. Dar p. ing. F. Fáry.

Poznámka

Údaje vychází z popisu na cedulce zavěšené na předmětu. Informace o uložení lampy v sarkofágu se zdá být s ohledem na lokalitu ležící severně od Dunaje v předpolí římské hranice hranici spíše pochybná.

Popis

Keramická lampa červeno-hnědé barvy. Disk lampy je rámován plastickým prstencem, který je na třech místech spojen s maximální výduť plecí pomocí třech plastických výčnělků. Středové kruhové pole s otvorem pro plnění je plynule napojeno na hořák. Druhý otvor se nachází v hořákové části, která je očazena. Dno lampy nese medailon ohraničený dvěma tenkými plastickými kruhy. Uprostřed je umístěn reliéfní kolek FORTIS. Rozm.: délka 7,2 cm, průměr 4,9 cm, výška 2,5 cm (obr. 1: 1; 2).

Keramická plastika

Informace uvedené na popisce

Římský nález ve Vel. Harčáši 1931. Napodobená popelnice (?). Dar Ing. F. Fára.

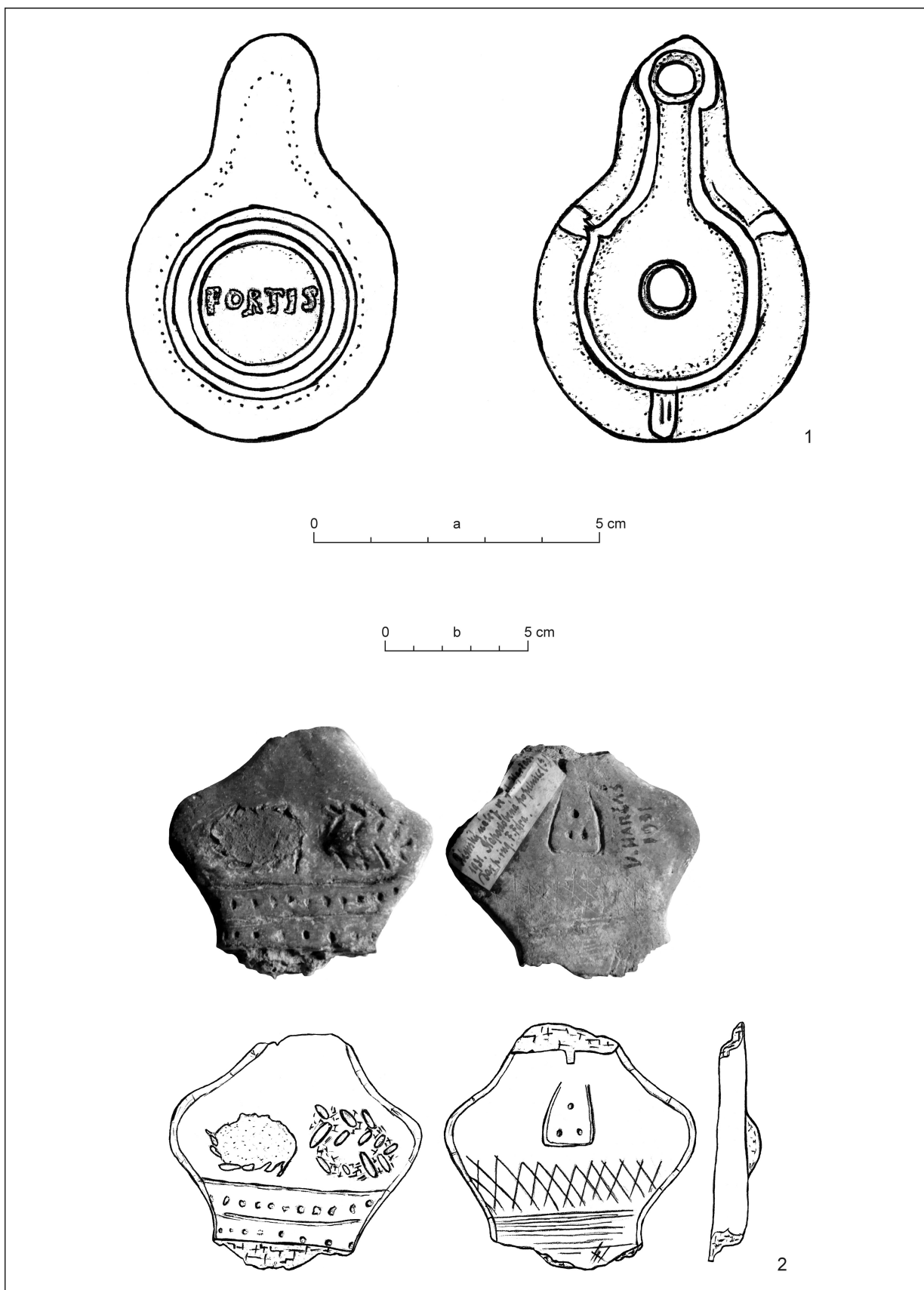
Poznámka

Zařazení i kontext je chybné, artefakt byl určen podle blízké známé lokality z doby římské.

¹ Předměty jsou zapsány pod přírůstkovým číslem 7/2014.

² Zkatalogizovány jsou pod evidenčními čísly: 09_N_7, 09_N_59, 09_N_60 a 09_N_61.

³ Dostupné z: http://mgvysoociny.loc.webhouse.cz/vismo/galerie2.asp?id_org=450032&id_galerie=1001&vybery=904&p1=1431 [11-7-2016].

Obr. 1. Veľký Harčáš. 1 – keramická lampa; 2 – keramická plastika. Kresba R. Brzicová, foto G. Krejčová Zavadilová. Mírka: a – 1; b – 2.

Obr. 2. Veľký Harčáš. Keramická lampa. Foto G. Krejčová Zavadilová.

Popis

Fragment ženskej plastiky zdobený rytou a vhloubenou výzdobou. Zachovaná je iba stredová – hrudní časť, ktorá sa rozširuje a tvorí výčnelky-abstrahované ruce. Okraj vrchnej krčnej partie, vychádzajúcej plynule z týchto výčnelkov, je ulomený. Jeden plastický výčnelok v hrudní časti je odlomený. Hruď je zvýraznená čarkovanými zářezmi. V oblasti pasu sa nachádzajú dva pásy ohraničené horizontálnymi rytými liniami, ktoré sú vyplnené vrypami. Rytá a vhloubená výzdoba zadnej časti sa omezuje na stylizované naznačenie copu (?) a pasu. Cop je naznačen rytou liniou v podobe nedokončeného obdĺžnika, ktorá rámuje tri do trojuholníku složené vpichy. Pas je složený z šikmých rytých liníí tvoriacich šrafovaní. Pod nimi sa nachádza svazek vodorovných rýh. Spodná časť není zachovaná. Povrch je hlažený, šedej farby. Rozm.: 8,2 x 8,7 cm (obr. 1: 2).

Rozbor nálezů

K hodnoteným památkám nedisponujeme podrobnými nálezovými okolnosťami. Jako místo nálezů je označen Veľký Harčáš, dnes miestni část města Komárna. Nejprve budeme věnovat pozornost římské keramické lampě (obr. 1: 1; 2). Kahan náleží na základě tvaru napojení hořáku k disku (středové části) k tzv. firemním lampám typu Loeschcke X a Bucchi Xa (Frečer 2012, 36; Svobodová 2006, 12, kat. č. 67, 68). Dno lampy nese reliéfní kolek se jménem FORTIS (Lucius Aemilius Fortis). Tento typ svítidla patří mezi časté složky muzejních sbírek v Čechách, Moravě a Slovensku (např. Marsa 1972, 124, 132, 133, tab. 12: 169–171). Firemní kahany s touto značkou byly původně vyráběny v severní Itálii a poté se výroba rozšířila i do západních a podunajských provincií, včetně Panonie a Noriky, o čemž svědčí například nálezy negativních forem z hrnčířských dílen v Aquinciu (Žundálek/Žundálek 2010, 84) a Lauriacu (Sakl-Oberthaler 1997, 253, 254, 270). Při zpracování lamp z Gerulaty doložil R. Frečer (2015, 363) několik různých tvarových variací lamp typu Loeschcke X, které se odlišovaly nejen rozměry, ale i provedením kolku FORTIS. Tato skutečnost podle výše zmíněného autora upozorňuje na více produkčních center těchto populárních svítidel. Časový rozsah severoitalské produkce je hledán od konce 1. stol. do poloviny 3. stol. Provincijní dílny, které italské výrobky napodobovaly, byly činné v průběhu 2. věku a jejich útlum je hledán ve 2. polovině 4. stol. (Frečer 2015, 125, 140; Krekovič 1983, 512; Žundálek/Žundálek 2010, 83, tab. 3, pozn. 16, 17).

Kusé nálezové okolnosti lampy nám neumožňují dalekosáhlou interpretaci. Zajímavá je však vzdálenost udávaného místa od římského tábora v Iži-Leányváru (souhrnně např. Kuzmová 2001, 102–106, tam i

starší literatura; *Kuzmová/Rajtár 2010*), vzdáleného pouze 800 m. Z tábora známe početné doklady výskytu firemních lamp s kolky Fortis (*Žundálek/Žundálek 2010*). Ing. F. Fára tak mohl získat lampu, jejíž místo nálezů lze snad hledat právě na této lokalitě nebo v blízkém okolí (*Eisner 1933, 205, 207*). Tuto domněnku by podporovalo i zjištění, že na majeru ve Velkém Harčáši působil jako správce sběratel Ing. Dr. F. Mohapl, který ve své sbírce držel nálezy z Iži-Leányváru a okolí – údajného sídliště z doby římské (*Eisner 1933, 220, 232; Ondrouch 1938, 58; Pichlerová 1988, 127, 129, 130*).

Druhý nález (obr. 1: 2) z Velkého Harčáše představuje zlomek plochého keramického idolu. Na základě tvaru lze uvažovat o dataci do pozdní doby kamenné, kde se v materiální náplni bádenské kultury vyskytují podobné ploché antropomorfní plastiky (viz např. *Bondár 1999; naposledy Farkaš 2009, 11, 12*, tam i starší slovenská literatura; *Kalicz 2002, obr. 14: 6; Němejcová-Pavúková 1970, 198, 199; Prášek 1992*). Shody spatřujeme především v použitém dekoru: vodorovném rýhování, vyplňované pásce a vrypy rozloženými do ornamentu jedlové větévky (*Kalicz 2002, 19, 20, obr. 18: 1a, 3a*). Výzdoba hrudní strany může být hypoteticky interpretována jako abstrahované znázornění oděvu (živůtek se zúženým pasem). Zdobení zadní strany lze vysvětlit jako naznačení šatu – snad právě živůtku. Rytý motiv v podobě nepravidelného neuzavřeného obdélníku připomíná úpravu vlasů – pravděpodobně copu. Nelze však vyloučit i možnost tetování. Pro bádenské ploché idoly z oblasti Karpatské kotliny je však typický provrt v krční části předmětu, který sloužil k upevnění hlavy. Tento prvek námi popisovaný idol nemá. Přesnou analogii k popisovanému exempláři se nám nepodařilo vyhledat. Pro zařazení do bádenské kultury hovoří především tvar a použitý dekor.

Tvarově blízké idoly jsou doloženy i ve starší době bronzové (*Bátora/Vladár 2001, 175; 2015, 128, 129; Hájek 1957; Marková 2001, 360, 361*, zde i starší literatura). Z území Slovenska jsou prokázány především z otomansko-füzesabonského okruhu. Z okolí Velkého Harčáše však takto kulturně zařazené nálezy postrádáme. Zjištěny jsou však aktivity severopanonské kultury (*Bača/Krupa 1998, 30, 31, tab. 74: 1022–1025; 76: 1026; Dušek 1969, 35; Eisner 1933, 63, 86, 87; Pichlerová 1988, 129*). Pro keramický inventář této kultury nejsou ploché antropomorfní idoly typické. Absence toho typu artefaktu je vysvětlována stavem výzkumů. Daleko častěji je zastoupena zoomorfní plastika, picí rohy atd. (*Kiss 2012, 81, 85, obr. 19; 20; 22*). S ohledem na tato zjištění lze plastiku z Velkého Harčáše zařadit do pozdní doby kamenné. Na tomto místě je nutné zmínit i prostorový kontext nálezů. Z blízké Iži je doloženo sídliště bádenské kultury (*Eisner 1933, 35; Pichlerová 1988, 129*). Nemůžeme tak zcela vyloučit hypotetický původ plastiky z této lokality.

Ing. F. Fára a jeho pobyt na Slovensku

Pelhřimov je bývalé okresní město ležící v západní části kraje Vysočina na Českomoravské vrchovině. Ing. František Fára, jež daroval předměty do muzea, pocházel z rodiny, která se profesně angažovala především na místní úrovni. Avšak on sám tuto tradici porušil a opustil rodné město.

Pracoval v Československé akciové plavební společnosti dunajské v Bratislavě, ovšem jeho pozici nelze přesně stanovit. Jisté je, že zaměstnání u této společnosti ho nutilo často cestovat, a mnoho času strávil nejen na území Slovenska, ale i v podunajských oblastech jihovýchodní Evropy. Dle dochované korespondence mezi ním a jeho matkou se v roce 1927 nacházel v bulharských městech Somovit a Svisthov. V posledním dopise z roku 1928 se již dozvídáme o stěhování jeho věcí do Bratislavy.

Další zprávy o životě jsou k dispozici až z období druhé světové války. V dopise odeslaném z Bratislavy v roce 1939 označuje toto místo za svůj domov. Je tedy pravděpodobné, že se zde zdržoval již několik let, snad od doby, kdy se o stěhování do Bratislavy zmiňoval v předchozí dochované korespondenci. A právě během svého pobytu v tomto městě daroval muzejnímu spolku⁴ do svého rodiště (*Martínek et al. 2014, 403; Průvodce 2001, 5, 6*) archeologické artefakty z Velkého Harčáše (1931).

⁴ Muzejní spolek byl zřízen v roce 1901 na návrh ředitele místního gymnázia Václava Petru (dědečka F. Fary ml.). Již v roce 1907 došlo k reorganizaci spolku a v následujícím roce byla zpřístupněna první stálá expozice v bývalém zámku pánů z Říčan. Členové muzejního spolku byli publikačně a přednáškově činní. Muzejní spolek byl zrušen v roce 1951 a od roku 1954 bylo muzeum převzato do státní správy.

ZÁVĚR

Výše uvedený text dobře dokumentuje pestrost muzejních sbírek, které často obsahují předměty vzdálené regionům působnosti muzeí. Archeologické nálezy z Velkého Harčáše darované Ing. Františkem Fárou do sbírek Muzea Vysočiny Pelhřimov tento trend jenom potvrzují. V současnosti nemůžeme přesně stanovit období pobývání dárců v Bratislavě, ale dle dochované korespondence se zde s jistotou nacházel v době mezi lety 1928 až 1944. Během svého pobytu na jihozápadním Slovensku mohl získat římskou keramickou lampu a fragment keramického idolu. Nálezové okolnosti jsou velmi skoupé a umožňují pouze rámcové zařazení. Římskou firemní lampu s nápisem Fortis lze datovat do širokého úseku od konce 1. stol. do 2. poloviny 4. stol. S ohledem na širší nálezový kontext (blízké okolí kastela v Iži) však nejspíše spadá do úseku od 70. let 2. stol. do druhé poloviny 70. let 4. stol. (k dataci viz *Kuzmová/Rajtár 2010*, 15, 17).

Zlomek plastiky náleží do eneolitu, resp. do materiální náplně badenské kultury a lze jej spekulativně spojit s nedalekým sídlištěm v Iži.

LITERATURA

- Bača/Krupa 1998* R. Bača/V. Krupa: Katalóg archeologickej zbierky Balneologického múzea v Piešťanoch. Piešťany 1998.
- Bátora/Vladár 2001* J. Bátora/J. Vladár: Die Kunstäusserung des Nordkarpatenraumes in der Bronzezeit. In: B. Gediga/A. Mierzwiński/W. Piotrowski (Eds.): Sztuka epoki brązu i wczesnej epoki żelaza w Europie środkowej. Wrocław – Biskupin 2001, 173–182.
- Bátora/Vladár 2015* J. Bátora/J. Vladár: Kultúry staršej doby bronzovej. In: V. Furmánek (Zost.): Staré Slovensko 4. Doba bronzová. Nitra 2015, 21–130.
- Bondár 1999* M. Bondár: A badeni kultúra újabb és „elfelejtett” idoljai. The latest and the „forgotten” idols of the Baden Culture. *Wosinszky Mór Múz. Évk.* 21, 1999, 39–59.
- Dušek 1969* M. Dušek: Bronzezeitliche Gräberfelder in der Südwestslowakei. *Arch. Slovaca Cat.* 4. Bratislava 1969.
- Eisner 1933* J. Eisner: Slovensko v praveku. Bratislava 1933.
- Farkaš 2009* Z. Farkaš: Tri plastiky badenskej kultúry. *Zbor. SNM* 103. *Arch.* 19, 2009, 5–20.
- Frečer 2012* R. Frečer: Římské lampy z pohrebísk Gerulaty. Diplomová práce (Ústav pro klasickou archeologii FF UK). Praha 2012. Nепublikované.
- Frečer 2015* R. Frečer: Gerulata: The lamps in provincial context. Praha 2015.
- Hájek 1957* L. Hájek: Hliněné lidské plastiky z doby bronzové Barci u Košic. *Slov. Arch.* 5, 1957, 323–338.
- Kalicz 2002* N. Kalicz: Eigenartige anthropomorphe Plastik der kupferzeitlichen Badener Kultur im Karpatenbecken. A rézkori Baden kultúra sajtáságos ember alakú plasztikája a Kárpát-medencében. In *memoriam Rózsa Kalicz-Schreiber (1929–2001)*. Budapest Régiségei 36, 2002, 11–53.
- Kiss 2012* V. Kiss: Middle Bronze Age Encrusted Pottery in Western Hungary. *Varia Arch. Hungarica* 27. Budapest 2012.
- Krekovič 1983* E. Krekovič: Römischen Lampenfunde im Slowakischen Barbaricum. *Arch. Rozhledy* 35, 1983, 510–516.
- Kuzmová 2001* K. Kuzmová: Ein Auxiliarlager am nordpannonischen Limes: Iža (Kelemantia) – Brückenkopf des Legionslagers Brigetio. *Zentren und Provinzen der antike Welt. Anodos Suppl.* 1, 2001, 101–111.
- Kuzmová/Rajtár 2010* K. Kuzmová/J. Rajtár: Římský kastel v Iži – Hraničná pevnosť na Dunaji. Príspevok k 30. výročiu archeologického výskumu (1978–2008). In: K. Kuzmová/J. Rajtár (Ed.): Římský kastel v Iži. Výskum 1978–2008. *Arch. Slovaca Monogr. Comm.* 12. Nitra 2010, 11–32.
- Marková 2001* K. Marková: Die Plastik in der älteren Bronzezeit in der Slowakei. In: B. Gediga/A. Mierzwiński/W. Piotrowski (Ed.): Sztuka epoki brązu i wczesnej epoki żelaza w Europie środkowej. Wrocław – Biskupin 2001, 353–364.
- Marsa 1972* J. Marsa: Roman lamps in the Prague National museum and other Czechoslovak collections. *Sbor. Národ. Muz. Praha. Hist.* 26/3–5, 1972, 89–152.
- Martínek et al. 2014* Z. Martínek/P. Hejhal/P. Hrubý/H. Kábová/I. Krčilová/L. Martínková: Pelhřimov. Dejiny českých, moravských a slezských měst. Praha 2014.

- Němejcová-Pavúková 1970* V. Němejcová-Pavúková: Klasická fáza kultúry s kanelovanou keramikou. In: A. Točík (Zost.): Slovensko v mladšej dobe kamennej. Bratislava 1970.
- Ondrouch 1938* V. Ondrouch: Limes Romanus na Slovensku. Bratislava 1938.
- Pichlerová 1988* M. Pichlerová: Archeologická zbierka Františka Mohapla (nálezy z Komárna – Veľký Harčáš, Iže, Nedeđu a Patinieć). Zbor. SNM 82. Hist. 28, 1988, 127–153.
- Prášek 1992* K. Prášek: Antropomorfné idoly bádenskej kultúry v Bine. Zbor. SNM 86. Arch. 2, 1992, 5–20.
- Průvodce 2001* Průvodce pelhřimovským muzeem. b. m. v. 2001, 5, 6.
- Sakl-Oberthaler 1997* S. Sakl-Oberthaler: Beleuchtungsgerät II. In: H. Ubl/G. Winkler (Hrsg.): Katalog zur Schausammlung „Römerzeit“ des Museums Lauriacum -Enns. Forschungen in Lauriacum Sbd. 1/2. Wien-Enns 1997, 270–273.
- Svobodová 2006* H. Svobodová: Ancient Lamps in the Prague National museum. Sbor. Národ. Muz. Praha. Hist. 60/3–4, 2006, 1–96.
- Žundálek/Žundáleková 2010* I. Žundálek/B. Žundáleková: Hlinené lampy z rímskeho tábora v Iži. In: K. Kuzmová/J. Rajtár (Ed.): Rímsky kastel v Iži. Výskum 1978–2008. Arch. Slovaca Monogr. Comm. 12. Nitra 2010, 81–94.

PhDr. Jan Jílek, Ph.D.
Východočeské muzeum v Pardubicích
a
Ústav historických věd, Univerzity Pardubice

Mgr. Gabriela Krejčová Zavadilová
Muzeum Vysočiny Pelhřimov
a
Ústav historických věd, Univerzity Pardubice

